

6. Борисов В., Тхоржевський Д. Вимірювання розвитку складових національної самосвідомості особистості // Педагогіка і психологія. – 1999. – №3. – С.51–58.
7. Лозко Г. Етнологія України. – К.: АрТек, 2001. – 304с.
8. Боровиков Л. Деятельность научно-методической службы образовательного учреждения // <http://www.den-za-dnem.ru/page.php>
9. Экспериментальная психология / Под ред. П. Фресса и Ж. Пиаже. – М.: Прогресс, 1966. – 400 с.
10. Бех І., Чорна К. Програма патріотичного виховання дітей та учнівської молоді // Світ виховання. – 2007. – №1 (20). – С. 23-34.

Федоряко А. С.,

магістрантка,

Харківський національний автомобільно-дорожній університет,

Україна, м. Харків

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ

Система інженерно-педагогічної освіти унікальна за своєю суттю і сама її природа дає можливість сформувати такого гармонійно розвиненого фахівця, який поєднує в собі інженерно-педагогічні уміння, пов'язані зі здатністю розв'язувати технічні завдання, системно мислити, проектувати та конструювати технічні будови, розбиратися у питаннях економіки, охорони праці певної галузі, уміннями працювати з людьми, організовувати навчальний процес у професійному навчальному закладі, виховувати молодь, бути керівником та вихователем.

У сучасних умовах, обумовлених політичними, економічними й соціальними перетвореннями, здійснюється трансформація освітньої парадигми із технократичної на гуманістичну. Це спричиняє зміну устояних пріоритетів у цілому в системі освіти й, зокрема, у професійній освіті. У цей

час професійна освіта орієнтована не тільки на засвоєння педагогами певного обсягу знань і вмінь, необхідних для повноцінного включення в навчально-виховний процес, але й на спеціалізовану підготовку кадрів, що володіють високим рівнем компетентності. В узагальненому виді поняття професійної компетентності педагога виражає єдність його теоретичної й практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності, характеризує його професіоналізм.

Як соціально-педагогічне явище професійна компетентність являє собою складну, багатогранну й багатоаспектну характеристику діяльності педагога, яка відповідає соціальному замовленню суспільства й націлена на підготовку інженера-педагога-професіонала для ХХІ століття.

Цілісний аналіз показав, що професійна компетентність як інтегральна властивість особистості сучасного фахівця – це сукупність фундаментальних інтегрованих знань, узагальнених умінь і здібностей, особистісних і професійно значущих якостей, що відображує рівень культури, гуманістичної спрямованості, технологічності й майстерності, творчого підходу до організації педагогічної діяльності, готовності до постійного самовдосконалення. Тому професійну компетентність правомірно розглядати як важливу складову особистісної структури інженера-педагога, що включає інтелектуальну, емоційну, духовно-моральну, дієво-вольову сфери й супроводжує всі напрямки професійної діяльності.

У професійній компетентності фахівця з вищою освітою виражені найважливіші властивості особистості: його здатність і готовність до здійснення професійної діяльності, вони становлять внутрішній світ фахівця й не піддаються прямому спостереженню.

На підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що професійна компетентність інженера-педагога – це багатofакторне явище, що включає в себе систему теоретичних знань педагога й способів їх застосування в конкретних педагогічних ситуаціях, ціннісні орієнтації педагога, а також інтегративні показники його культури (мова, стиль спілкування, відношення

до себе й своєї діяльності, до суміжних областей знань й ін.). Такий підхід дозволив нам виділити взаємозумовлені компоненти професійної компетентності інженера-педагога: мотиваційно-вольовий, функціональний, комунікативний і рефлексивний.

Мотиваційно-вольовий компонент містить у собі: мотиви, цілі, потреби, ціннісні установки, стимулює творчий прояв особистості в професії; припускає наявність інтересу до професійної діяльності.

Функціональний компонент у загальному випадку проявляється у вигляді знань про способи педагогічної діяльності, що необхідні педагогу для проектування й реалізації тієї або іншої педагогічної технології.

Комунікативний компонент професійної компетентності включає вміння ясно й чітко викладати думки, переконувати, аргументувати, будувати докази, аналізувати, висловлювати судження, передавати раціональну й емоційну інформацію, установлювати міжособистісні зв'язки, погоджувати свої дії з діями колег, вибирати оптимальний стиль спілкування в різних ділових ситуаціях, організовувати й підтримувати діалог.

Рефлексивний компонент проявляється в умінні свідомо контролювати результати своєї діяльності й рівень власного розвитку, особистісних досягнень; сформованість таких якостей і властивостей, як креативність, ініціативність, націленість на співробітництво, співтворчість, схильність до самоаналізу. Рефлексивний компонент є регулятором особистісних досягнень, пошуку особистісних змістів у спілкуванні з людьми, самоврядування, а також побудником самопізнання, професійного росту, удосконалювання майстерності, творчої діяльності й формування індивідуального стилю роботи.

Зазначені характеристики професійної компетентності інженера-педагога не можна розглядати ізольовано, оскільки вони носять інтегративний, цілісний характер, є продуктом професійної підготовки в цілому. Сукупність названих компонентів у свою чергу створює певну систему цінностей. Інженер-педагог повинен мати певні знання, уміння й навички у виробничо-технічній області, бути фахівцем-виробником досить високої кваліфікації. У

той же час йому необхідно бути професіоналом у педагогічній діяльності, тобто знати й уміти використовувати найбільш ефективні методи навчання, чітко формулювати навчально-виробничі завдання, відповідати за результати своєї діяльності.

Таким чином, професійна компетентність відіграє суттєву роль у формуванні перспектив професійного розвитку, у побудові концепції майбутнього та співвіднесенні її з досвідом минулого в процесі професійного самовизначення.

Цільові орієнтири підготовки фахівця, здатного після закінчення вищого навчального закладу якісно здійснювати професійну діяльність відповідно до вимог суспільства, нині значно розширюються до необхідності формування такої особистості, яка спрямована на ґрунтовне, доцільне, креативне вирішення професійних завдань, може виконувати посадові обов'язки у мінливих умовах організації праці, прагне до самовдосконалення і професійного зростання. Очевидно, виникла потреба у створенні умов для прояву індивідуальності людини, становлення унікального стилю її життєдіяльності, формування у майбутнього фахівця умінь самостійно визначати способи здійснення професійної діяльності, що є ознакою його компетентності. Особливо ці реалії позначаються на підготовці майбутніх інженерів-педагогів, яка надається інженерно-педагогічними (індустріально-педагогічними) навчальними закладами, інженерно-педагогічними факультетами та кафедрами інших вищих навчальних закладів. Саме вона визначає ефективність труда, рівень розвитку загальнолюдських та професійних якостей кваліфікованих робітників, молодших спеціалістів та бакалаврів, підготовка яких здійснюється у професійно-технічних навчальних закладах, вищих навчальних закладах першого-другого рівнів акредитації.

Інженерно-педагогічна освіта почала своє існування на початку ХХ століття. Серед її історичних центрів можна вказати Петроград, Москву, Свердловськ. У сучасній Україні – це Харків. Виникненням та становленням інженерно-педагогічна освіта завдячує розвиткові промислової та

сільськогосподарської галузей економіки. Кожний етап у розбудові країни не обминав їх, оскільки вони можуть приносити суттєвий дохід у державну скарбницю. Тому, як тільки виникала гостра потреба підготовки значної кількості кваліфікованих робітників для підприємств, станцій, фермерських угідь тощо, то така ж саме потреба виникала в підготовці спеціальних педагогічних кадрів, які можуть належним чином готувати зазначених робітників. Але порівняно з віковою давниною зв'язок між інженерно-педагогічною освітою та галузями економіки здобув дещо інший, більш загальний та визначний смисл: він не тільки обумовлює потребу країни в інженерно-педагогічній освіті, а й сприяє зміні спектра інженерно-педагогічних напрямків та спеціальностей. Зважаючи на те, що на сучасному етапі розвитку України ринкові відносини торкнулися всіх галузей економіки, у тому числі й освітньої, значно прискорився процес пошуку та відкриття спеціальностей, у представниках яких найближчим часом буде чи вже є гостра потреба на ринку праці. У цих умовах «інженер-педагог» у його класичному розумінні – досить вузьке поняття. Сьогодні все частіше піднімається питання про підготовку агрономів-педагогів, програмістів-педагогів, менеджерів-педагогів, дизайнерів-педагогів і т.д.

Мета підготовки інженерно-педагогічних кадрів полягає у тому, щоб сформувати у них таку технічну та психолого-педагогічну базу, якої буде їм достатньо для організації та здійснення підготовки майбутніх кваліфікованих робітників і молодших спеціалістів (бакалаврів) на рівні сучасних вимог суспільства.

Встановлено, що найвищого рівня підготовка викладачів професійно-технічних та вищих I-II рівнів акредитації навчальних закладів до здійснення професійної педагогічної діяльності можлива у разі надання їй не у вигляді надбудови до вже існуючої технічної і не додавання до неї технічної як надбудови, а впродовж всього терміну навчання в інженерно-педагогічних та інших вищих навчальних закладах, – у цьому разі забезпечується її інтеграційний характер.

Взагалі, інженерно-педагогічна освіта знаходиться, так би мовити, «на стику» інженерної та педагогічної освіти. Вона значно відрізняється від інженерної освіти, яка надається у політехнічних вищих навчальних закладах, і якщо зводиться до неї, то входить у протиріччя з системою профтехосвіти.

У той же час, вона і не педагогічна у традиційному розумінні, бо передбачає підготовку одночасно і до теоретичного, і до практичного навчання не за однією дисципліною, а одночасно за серією дисциплін, що обслуговують конкретну професійну діяльність робітника певної галузі виробництва, а іноді і декількох галузей. Разом з тим, це і не механічне поєднання двох видів освіти, а якісно новий вид знань, що характеризується взаємопроникненням однієї галузі знань в іншу, тісною та раціональною єдністю психолого-педагогічного та інженерно-технічного компонентів в підготовці фахівця. За характером виконуваних професійних функцій фахівців ця освіта відноситься до педагогічної, предметною ж основою інженерно-педагогічної діяльності є інженерна і виробничо-технологічна підготовка, тобто інженерно-технічний компонент освіти має інструментальний характер – є засобом навчання та виховання. У цьому випадку технічні та педагогічні знання утворюють цілісну систему знань та умінь. Саме це становить суттєву відмінну інженерно-педагогічної освіти від педагогічної та інженерної.

У цьому контексті стає зрозумілим науковий пошук шляхів максимального зближення обох складових інженерно-педагогічної підготовки. І це до недавнього часу забезпечувалося таким чином: обидві (і технічна, і педагогічна) складові підготовки надавалися відповідно до однакових функцій професійної діяльності (технологічна, проектувальна, організаційна, дослідна, виховна); обидві складові побудовані за циклічною систематичністю, якій притаманне поступове поглиблення й конкретизація уявлення про певні елементи професійної діяльності. Встановлено, що така підготовка має низку переваг, а саме: реалізується поетапне формування у студентів професійних умінь, між знаннями встановлюється міцний зв'язок, численні повторення знань сприяють кращому засвоєнню навчального

матеріалу. Разом з тим, у контексті сучасних вимог до формування компетентних інженерів-педагогів і реформування вищої освіти (інтеграція навчальних дисциплін, скорочення кількості аудиторних годин тощо) така підготовка здобула і значні недоліки: слабка практична підготовленість студентів, невміння „бачити” проблему і визначати нестандартні способи її розв’язання, розгубленість випускників перед виконанням професійних обов’язків у нестабільних ситуаціях і, як результат, низький рівень прагнення до професійного зростання.

Зрозуміло, що така підготовка себе вичерпала і стали актуальними, окрім системного й діяльнісного підходів, також особистісно орієнтований, компетентнісний тощо. Тому перед інженерно-педагогічною освітою постало завдання визначення таких умов, принципів, моделі і способів професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів, щоб у своєму синтезі вони утворювали систему, запровадження якої в навчально-виховний процес вищих навчальних закладів забезпечувало б високий рівень сформованості професійної компетентності випускників.

При здійсненні виховної діяльності майбутньому інженеру-педагогу необхідна інтеграція фундаментальних знань з загально технічних, спеціальних дисциплін та знань з психолого-педагогічних дисциплін.

Виховна робота із студентами ПТНЗ є органічною складовою процесу якісної професійної підготовки інженера педагога. Її мета полягає в створенні в навчальному закладі профтехосвіти соціовиховного простору, який активно сприятиме формуванню громадянської позиції студентів, їх позитивних культурно-ціннісних орієнтацій, особово-ціннісного відношення до освіти, збереження і примноження традицій навчального закладу, вироблення умінь конструктивної поведінки в сфері діяльності і на ринку праці.

Професійно-педагогічна підготовка інженера-педагога в умовах двоциклового навчання у вузі являє собою цілісну структурно-функціональну систему, здійснюється в рамках єдиного навчального процесу, самоосвіти і професійної освіти, полягає у розвитку, вдосконаленні знань, умінь якостей

особистості, необхідних для виконання інженерно-педагогічної діяльності. В умовах галузевого навчального закладу підготовка фахівця педагогічного напрямку повинна здійснюватися з урахуванням принципів інтегрованості, цілісності, проблемності, практичного спрямування, фундаментальності, компетентності, неперервності, наскрізності, дієвості.

Філіпенко Л.В.,

канд. іст. наук,

Харківський національний автомобільно-дорожній університет,

Україна, м. Харків

ВПЛИВ ГУМАНІТАРНОЇ СКЛАДОВОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПІДГОТОВЦІ ПОЛІТИЧНИХ ЕЛІТ

Упродовж останнього десятиріччя світова спільнота зіткнулася з низкою проблем, спроби вирішення яких не привели до позитивних результатів. Серед таких проблем можна назвати: економічні, екологічні, гуманітарні, посилення конфліктів на національному і релігійному ґрунті та ін. Ряд проблемних викликів для людства не є чимось новим, наприклад слабкі сторони капіталістичної економіки, зауважив ще К. Маркс в ХІХ столітті, про небезпеку тотальної раціоналізації суспільного життя та філософії «споживання» писав М. Вебер [6,7].

Багато дослідників – економісти, філософи, політологи, соціологи розробляли стратегії подолання даних проблем, але реалізація цих рішень виявилася далеко не завжди можливою. Основною причиною цього вважають відсутність у політичних еліт або політичної волі, або розуміння, або мотивації приймати, не тільки тактичні, а й стратегічні ефективні рішення [4,5,8].

Під політичною елітою ми в цьому дослідженні розуміємо «тих людей, які фактично здійснюють політичну владу в суспільстві в певний відрізок часу» [5, с. 4].